

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

دولت جمهوری اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

ریاست پوهنتونهای خصوصی

انذار در قرآن کریم

رساله ماستری

محصل: مهراالله (احدی)

استاد رهنما: استاد محمد نعیم (جلیلی)

سال: ۱۳۹۸ هـ ش - ۱۴۴۱ هـ ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
برنامه ماستری تفسیر و حدیث

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
ریاست پوهنتون های خصوصی

انذار در قرآن کریم

(رساله ماستری)

محصل: مهرالله (احدی)
استاد رهنما: استاد محمد نعیم (جلیلی)

سال تحصیلی: ۱۳۹۸ هـ ش - ۱۴۰۱ هـ ق

م

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم مهر الله ولد گل آقا ID Sh-mst-97-477 (از دور چهارم تفسیر و حدیث) از پایان نامه

ماستری خویش زیر عنوان: انذار در قرآن کریم.

په روز چهارشنبه تاریخ ۱۳۹۹/۱۱/۲۹ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و از نظر

هیأت ژوری مستحق 80 (نمره به عدد) هستاد (نمره به حروف) گردید، موفقیت

شان را از الله متعال خواهانیم.

امضاء اعضای هیأت ژوری:

شماره	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور محمد عارف عطانی	عضو هیأت	
۲	دکتور عبد الباری حمیدی	عضو هیأت	
۳	استاد محمد نعیم جلیلی	رهنما و رئیس جلسه دفاعیه	

..... معاون علمی

..... امر بورده ماستری

خلاصه بحث

همانگونه که از نام این پایان نامه معلوم است، این اثر پیرامون انذار از دیدگاه قرآن کریم می باشد، بناء رساله هذا حاوی عناوین متعدد بوده است من جمله از قبیل، تعریف انذار در قرآن کریم، موارد استعمال کلمه انذار با اصطلاحات متفاوت در قرآن عظیم الشان، هم چنان بحث پیرامون مسائل متعلق به انذار در قرآن و سنت نبوی صلی الله علیه وسلم و سایر موضوعاتی است .

همانگونه که نوع تحقیق، مطالعه قرآنی، تفسیر موضوعی می باشد، و روش های را که برای نگارش این پایان نامه مورد استفاده قرار داده ام عبارت از روش کتاب خانه ای است که با استناد از کتب تفاسیر، احادیث صحیح، کتب متنوعه، و رساله های علمی استفاده صورت گرفته است.

همانگونه که یکی از وظایف پیامبران انذار بیم رسانی و بشارت دهی بود، در چندین جای از قرآن عظیم الشان این موضوع و رسالت پیامبران پیرامون این موضوع نیز اشاره شده است که خود بیانگر اهمیت این موضوع از دیدگاه قرآن عظیم الشان میکند.

فلهذا بنده خود را ناتوان یافتم و از اهل علم و معرفت می خواهم تا در موجودیت اشتباه و خطاء مورد عفو و بخشش قرارم داده از بارگاه ایزد منان برای خود و تمامی شایقین علم و معرفت جنت برین الهی را استدعا می دارم.

فهرست مطالب

صفحه	عناوین
ب	اهداء
ج	سپاسگزاری
د	خلاصه بحث
ه	فهرست موضوعات
ه	مقدمه
ه	اهمیت موضوع
و	اسباب اختیار موضوع
ز	سوالهای اصلی تحقیق
ح	پیشینه تحقیق
ط	روش تحقیق
ث	اهداف تحقیق
ث	مشکلات تحقیق
ج	پلان تحقیق

تمهید

۱۲	مفهوم و معانی انذار در قرآن کریم
۱۲	مطلب اول: تعریف انذار در لغت
۱۳	مطلب دوم: تعریف انذار در اصطلاح
۱۴	مطلب سوم: معانی انذار در قرآن کریم
۱۵	اول: انذار بمعنی تحذیر و بیم دادن
۱۶	دوم: به معنای خبر
۱۷	سوم: به معنای رسولان
۱۷	چهارم: به معنای نذر
۱۸	پنجم: به معنای الشعیب

فصل اول

انواع، طرق و فوائد انذار در قرآن کریم

- ۱۹.....مبحث اول:انواع انذار.....
- ۲۰.....مطلب اول:انذار عام.....
- ۲۲.....مطلب دوم: انذار خاص.....
- ۳۳.....مبحث دوم: طرق انذار.....
- ۳۳.....مطلب اول: انذار به ذلت و خواری در دنیا:.....
- ۳۶.....مطلب دوم: انذار به ذلت و خواری در عالم برزخ:.....
- ۳۹.....مطلب سوم: انذار به ذلت و خواری در روز آخرت:.....
- ۴۳.....مبحث سوم: حکمت و فوائد انذار در قرآن کریم.....
- ۴۳.....مطلب اول: تا تبلیغ پیامبر به همه برسد.....
- ۴۶.....مطلب دوم:انذار به امی هدایت و رهیابی.....
- ۴۷.....مطلب سوم: انذار به افراد فریخته.....
- ۴۹.....مطلب چهارم: انذار به شرک جوپی :.....
- ۵۱.....مطلب پنجم: انذار به تخویف.....
- ۵۱.....مطلب ششم: انذار به تهدید.....
- ۵۲.....مطلب پنجم: انذار به وعید.....
- ۵۲.....مطلب پنجم: انذار به خاطر اتمام حجت.....

فصل دوم

انذار دهندگان و گستره انذار

- ۵۸.....مبحث اول:انذار دهندگان در قرآن کریم.....
- ۶۰.....مطلب اول:الله جل جلاله.....
- ۶۱.....مطلب دوم:انبیاء علیهم الصلوٰة والسلام.....
- ۶۶.....مطلب سوم:قرآن کرم.....
- ۶۸.....مطلب چهارم:مومنین از انس و جن.....

- مبحث دوم: گستره انذار ۷۱
- مطلب اول: همه امتها: ۷۲
- مطلب دوم: همه جنیات ۷۳
- مطلب سوم: انذار به خداترسان ۷۵
- مطلب چهارم: انذار به افراد بی خبر ۸۲
- مبحث سوم: جایگاه و نقش اصلاح گران اجتماعی در رساندن انذار ۸۵
- مطلب اول: نقش اصلاحات در جامعه با استفاده از انذار ۸۵
- مطلب دوم: روش های مؤثر دعوت در اصلاح سازی جامعه: ۹۰

فصل سوم

اسباب عدم قبول انذار و واکنش انذار شده گان

- مبحث اول: اسباب عدم قبول انذار ۹۳
- مطلب اول: اسباب درونی ۹۴
- مطلب دوم: اسباب بیرونی ۱۰۶
- مبحث دوم: واکنش های انذار شده گان ۱۰۸
- مطلب اول: کافر شدن در برابر انذار ۱۰۹
- مطلب دوم: اظهار تعجب در برابر انذار پیامبر صلی الله علیه و سلم ۱۱۰
- مطلب سوم: استهزاء و تمسخر در برابر انذار ۱۱۱
- مطلب چهارم: تکبر در برابر انذار: ۱۱۳
- مطلب پنجم: تکذیب به انذار ۱۱۴
- مطلب ششم: اعراض، و اصرار در کفر ۱۱۵

فصل چهارم

پیامد های انذار

- مبحث اول: پیامدهای دنیوی انذار ۱۱۶
- مطلب اول: تهدید الله متعال به عذاب در دنیا ۱۱۷
- مطلب دوم: هلاکت در دنیا: ۱۱۸
- مبحث دوم: پیامدهای اخروی: ۱۲۱
- مطلب اول: عذاب روز آخرت ۱۲۲
- مطلب دوم: سختی روز حسرت ۱۲۲
- نتیجه گیری ۱۲۳

۱۲۴	پیشنهادات.....
۱۲۶	فهرست آیات قرآنی.....
۱۳۲	فهرست احادیث نبوی.....
۱۳۴	فهرست مراجع و مصادر.....
۱۳۸	Conclusion.....

نتیجه گیری

- 1- انذار و هشدار دادن نشان دادن چیزهایی است که باعث ترس می شود. انذار در زبان عربی خبردانی است که در آن ترساندن وجود دارد، همان طور که تبشیر خبردانی است که در آن خوشحالی وجود دارد.
- 2- یکی از اهداف بعثت پیامبران انذار کافرین و معاندین بود تا اینکه برای آنها در روز قیامت عذری باقی نماند.
- 3- هیچ امتی خالی از وجود انذار دهنده نبوده است.
- 4- خداوند پیامبرش محمد صلی الله علیه و سلم را در جاهای زیادی از کتابش به عنوان نذیر(هشدار دهنده) یاد می کند.
- 5- انذار پیامبران در بسیار از جاها با عکس العمل های شدیدی مخاطبانش روبروشده است ولی آنها در آن صبر را پیشه ساختن.
- 6- انبیاء علیه الصلاة والسلام انسان ها را از حوادث بعد از مرگ باخبر نموده ولی انسانها توجه نمیکنند. چون بمیرند و به عالم برزخ روند، همه آنچه را که پیامبران در دنیا بدان انذار دادند یقین می کند، ولی در آنجا سود برایش نخواهد داشت.
- 7- روش های انذار مختلف بوده است و دعوتگر باید از هرکدامش نظر بحالات استفاده کند.
- 8- اهداف انذار و فواید آن زیاد است، که باید بدانیم.
- 9- انذار دادن باید متکی به قرآن و سنت باشد و نباید انذار بشکلیکه سند دینی ندارد صورت گیرد.
- 10- پیامدهای انذار هم در دنیا و هم در آخرت مشخص گردیده است.

پیشنهادات

1- بیم و انذار دادن یکی از روش پیامبران بوده است، خوب است که روش های تبشیری و انذاری پیامبر صلی الله علیه وسلم با اتکاء از سیره اش به عنوان رساله بی ماستری، رویش کار صورت گیرد، تا این روش ها مارا در روش دعوت و اصلاحات کمک مؤثر نماید؛ زیرا جامعه مان نیاز به دعوت و اصلاحات اشد دارند.

2- همچنان عوامل عدم قبولیت انسانها بشارت و نذارت پیامبران و یا دعوت گران را از نگاه قرآن، باید به عنوان پایان نامه لیسانس و رساله بی ماستری انتخاب گردد و عنوان خوبی است، که دعوت گر را قدرت میدهد که در کجا و چگونه انسانها را بشارت و انذار دهد.

3- اهداف بعثت انبیاء از نگاه قرآن، روش های اصلاحی اعتقادی از نگاه قرآن، روش های اصلاحی فرهنگی از نگاه قرآن، روش های اصلاحی سیاست و سیاست گران از نگاه قرآن، روش های اصلاحی اقتصادی از نگاه قرآن، روش های اصلاحی اجتماعی از نگاه قرآن، روش های اصلاحی فردی از نگاه قرآن و روش های اصلاحی حکومت و فن حکومت داری از نگاه قرآن عنوان های خوبی است که باید پایان نامه های لیسانس و رساله های ماستری انتخاب گردد، تا از یک طرف اعجازهای قرآن در این بخش ها آشکار گردد و از طرف دیگر خدمت خوبی برای اسلام و مسلمین گردد.

4- پوهنتون سلام که یک پوهنتون اکادمیک است باید تماماً تفاسیر قرآن با ترجمه های مختلفش و کتاب های احادیث همراهی شروحات اش و کتاب های فقه همراهی شروحاتش را در کتاب خانه اش قرار دهند، تا در مورد قرآن و حدیث و فقه تحقیقات بیشتر را تماماً اساتید و محصلین بشکل سهولت انجام دهند.

فهرست مراجع ومصادر

- 1- القرآن الكريم.
- 2- احمد، بن محمد ابن حنبل، مسند الامام احمد بن حنبل، الناشر: مؤسسة قرطبة - القاهرة، الطبعه السادسة، عدد الأجزاء : 6.
- 3- الأندروى، أحمد بن محمد: طبقات المفسرين، تحقيق سليمان بن محمد الخزى. ط1. المدينة المنورة: مكتبة العلوم و الحكم 1997م.
- 4- أصفهاني، أبو القاسم الحسين بن محمد المعروف بالراغب الأصفهاني (ت: 502هـ)، المفردات فى غريب القرآن، المحقق: صفوان عدنان الداودى، الناشر: الدار الشامية - دمشق ، الطبعة: الأولى - 1412 هـ.
- 5- الإفريقي، محمد بن مكرم بن على، أبو الفضل، جمال الدين ابن منظور الأنصارى الرويفعى (ت: 711هـ)، لسان العرب، بيروت: دار صادر، الطبعة: الثالثة - 1414 هـ.
- 6- الألبانى، أبو عبد الرحمن محمد ناصر الدين، بن الحاج نوح بن نجاتى بن آدم، الأشقودرى (ت: 1420هـ)، سلسلة الأحاديث الصحيحة وشيء من فقهها وفوائدها، الناشر: مكتبة المعارف للنشر والتوزيع، الرياض، الطبعة: الأولى، (لمكتبة المعارف)، 1416 هـ - 1996 م.
- 7- الألوسى، شهاب الدين محمود بن عبد الله الحسينى الألوسى (ت: 1270هـ)، روح المعانى فى تفسير القرآن العظيم والسبع المثانى ، المعروف بتفسير الألوسى، بيروت: دارالكتب العلميه، الطبعة: الأولى، 1415 هـ.
- 8- الأندلسى، أبو حيان محمد بن يوسف بن على بن يوسف بن حيان أثير الدين (ت: 745هـ)، البحر المحيط فى التفسير. 8مج. تحقيق: الشيخ عادل أحمد عبدالموجود و آخرون. ط1. بيروت : دارالكتب العلمية 1422هـ.
- 9- الأندلسى، أبو محمد عبدالحق بن غالب بن عبد الرحمن بن تمام بن عطية الأندلسى المحاربى (ت: 542هـ)، الوجيز فى تفسير الكتاب العزيز. تحقيق: صفوان عدنان داوودى. ط 1 . بيروت :دار القلم الدار الشامية 1415 هـ .
- 10- البخارى، محمد بن إسماعيل أبو عبد الله البخارى الجعفى، الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله صلى الله عليه وسلم وسننه وأيامه = صحيح البخارى، الناشر: دار طوق النجاة، الطبعة: الأولى، 1422هـ.

- 11- بدخشاني، محمد اكرام الدين، أزهر البيان في تفسير كلام الرحمن، لاهور، ناشر: چابخانه نشرات اسلامى قدوسييه، تاريخ چاپ: 1431هـ.
- 12- البغوى، أبو محمد الحسين بن مسعود المتوفى (516 هـ)، معالم التنزيل، الناشر: دار طيبة للنشر والتوزيع، الطبعة: الرابعة، 1417هـ - 1997م
- 13- البيضاوى، ناصر الدين أبو سعيد عبد الله بن عمر بن محمد الشيرازى البيضاوى (ت: 685هـ)، أنوار التنزيل و أسرار التأويل (تفسير البيضاوى). 5 ج. بيروت، دار الفكر، الطبعة: الأولى - 1418 هـ.
- 14- البيهقى، أحمد بن الحسين بن على بن موسى الخُسرَوُجردى الخراسانى، أبو بكر البيهقى (ت: 458هـ)، دلائل النبوة و معرفة أحوال صاحب الشريعة. ج7. تحقيق: عبدالمعطى قلعجى . ط1. بيروت: دار الكتب العلمية، 1408هـ.
- 15- الترمذى، محمد بن عيسى بن سَوْرَة بن موسى بن الضحاك، الترمذى، أبو عيسى (ت: 279هـ)، الجامع الصحيح (سنن الترمذى). 5مج. تحقيق: أحمد محمد شاكر و آخرون. بدون ط. بيروت: دار إحياء التراث العربى، سنة النشر: 1998 م.
- 16- الثعلبى، أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبى، أبو إسحاق (ت: 427هـ)، الكشف والبيان عن تفسير القرآن. 10مج. تحقيق: الامام أبى محمد بن عاشور. بيروت: دار إحياء التراث العربى، 1422هـ.
- 17- الجزائرى، جابر بن موسى بن عبد القادر بن جابر أبو بكر الجزائرى، أيسر التفاسير لكلام العلى الكبير. 5مج. ط5. المدينة المنورة : مكتبة العلوم و الحكم، الطبعة: الخامسة، 1424هـ/2003م.
- 18- الجزرى، أبو الحسن على بن أبى الكرم محمد بن محمد بن عبد الكريم بن عبد الواحد، المعروف بابن الاثير (ت: 630هـ): أسد الغابة فى معرفة الصحابة، تحقيق: عادل احمد الرفاعى. بيروت، دار إحياء التراث العربى، 1417 هـ.
- 19- الجوزى، جمال الدين أبو الفرج عبد الرحمن بن على بن محمد الجوزى (المتوفى: 597هـ)، زاد المسير فى علم التفسير. (9مج). بيروت: المكتب الإسلامى، الطبعة: الأولى - 1422هـ.
- 20- الجوزى، محمد بن أبى بكر بن أيوب بن سعد شمس الدين ابن قيم الجوزية (ت: 751هـ)، مدارج السالكين بين منازل إياك نعبد و إياك نستعين، 3 مج. تحقيق: محمد حامد الفقى. بيروت: دار الكتب العربى، الطبعة: الثالثة، 1416 هـ - 1996م.
- 21- الجوزى، محمد بن أبى بكر بن أيوب بن سعد شمس الدين ابن قيم الجوزية (ت: 751هـ)، مفتاح دار السعادة و منشور ولاية العلم و الإرادة، 2 جزء. بيروت: دار الكتب العلمية، ب ط.

- 22- الحجازى، محمد محمود: التفسير الواضح، الناشر: دار الجيل الجديد - بيروت، الطبعة: العاشرة - 1413 هـ.
- 23- الدامغانى، حسين بن محمد بن ابراهيم، ابو عبدالله: الوجوه و النظائر، بيروت، الناشر: دارالفكر، الطبعة الثانية، 1421 هـ.
- 24- الدمشقى، أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشى الدمشقى (ت: 774 هـ)، تفسير القرآن العظيم بيروت، الناشر: دار الفكر. الطبعة: الطبعة الجديدة ، 1414 هـ/1994 م.
- 25- جواد على (ت: 1408 هـ)، المفصل فى تاريخ العرب قبل الإسلام. 20 مج. ط4 . بيروت: دار الساقى، الطبعة: الرابعة، 1422 هـ/ 2001 م.
- 26- الدوسرى، محمود بن احمد الدوسرى، الانذار والتذكير بالقران، بيروت، الناشر: دارالطبيه، نشر 1339 هـ.
- 27- الرازى فخر الدين أبو عبد الله محمد بن عمر بن الحسن التيمى البكرى (ت: سنة 606 هـ)، تفسير الكبير (مفاتيح الغيب) ناشر: دار إحياء التراث العربى - بيروت الطبعة: الثالثة - 1420 هـ.
- 28- الزبيدى، ابوعباس زين الدين احمد بن عبدالطيف، مختصر بخارى فارسى، ترجمه: عبدالقادر ترشابى، ج2، رياض، الناشر: دارالسلام، سال چاپ 1428 قمرى.
- 29- الزركلى، خير الدين بن محمود بن محمد بن على بن فارس، الزركلى الدمشقى (ت: 1396 هـ)، الأعلام لزرکلى، الناشر: دار العلم للملايين، الطبعة: الخامسة عشرة - 2002 م.
- 30- الزيدى، دكتور مثنى، الانذار الالهى فى القرآن من خلال آياته، مجلد: 1، الرياض، دارالسلام، تاريخ نشر: 1429 هـ.
- 31- السَّجِسْتَانِي، أبو داود سليمان بن الأشعث بن إسحاق بن بشير بن شداد بن عمرو الأزدي (المتوفى: 275 هـ)، سنن أبي داود. 4 مج. تحقيق: محمد محيى الدين عبدالحميد، بيروت، دارالفكر، الطبعة: الأولى، 1430 هـ - 2009 م.
- 32- السخاوى، شمس الدين أبو الخير محمد بن عبد الرحمن بن محمد بن أبى بكر بن عثمان بن محمد (ت: 902 هـ)، الضوء اللامع لأهل القرن التاسع. 12 مج. بيروت، الناشر: منشورات دار مكتبة الحياة، ب ت.
- 33- السعدى، شيخ عبدالرحمن بن ناصر - رحمه الله، متوفى 1376 هجرى قمرى [1334 هجرى شمسى]، تفسير راستين ترجمه ي تيسير الكريم الرحمن، ترجمه: محمد گل گمشاد زهى، انتشارات: ستاره‌هاى معرفت، چاپ دوم.

- 34- السمرقندى، أبو الليث نصر بن محمد بن أحمد بن إبراهيم السمرقندى (ت: 373هـ)، بحر العلوم. 3 مج. تحقيق: د/محمود مطرجى . بيروت: دارالفكر، ب ط.
- 35- الشاربي، سيد قطب إبراهيم حسين الشاربي (ت: 1385هـ)، فى ظلال القرآن. 6مج. دارالشروق: القاهرة، الطبعة: السابعة عشر - 1412 هـ.
- 36- الشربيني، شمس الدين، محمد بن أحمد الخطيب الشربيني الشافعى (ت: 977هـ)، السراج المنير فى الإعانة على معرفة بعض معانى كلام ربنا الحكيم الخبير، 4 مج. بيروت: دارالكتب العلمية، عام النشر: 1285 هـ.
- 37- الشرتوتى، سعيد، بن عبدالله ، قرب الموارد الى فصيح العربية والشوارد، ناشر: مطبعة اليسوعيين - تاريخ -1891م.
- 38- الشوكانى، محمد بن على بن محمد بن عبد الله الشوكانى اليمنى (ت: 1250هـ)، فتح القدير الجامع بين فنى الرواية و الدراية من علم التفسير . (5مج). بيروت: دارالفكر، الطبعة: الأولى - 1414 هـ.
- 39- شيرازى، مكارم: تفسير نمونه: ، انتشارات: رهبر، اصفهان، چاپ: هژدهم.
- 40- الطَّبْرَانِي، أبى القاسم سُلَيْمان بن أحمد ت: 360 هـ ق، الْمُعْجَمُ الْكَبِيرُ، دار النشر: مكتبة ابن تيمية - القاهرة، الطبعة: الثانية، عدد الأجزاء: 25.
- 41- الطبرى، محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الأملى، أبو جعفر الطبرى (ت: 310هـ)، جامع البيان فى تأويل القرآن. 30 مج. بيروت : دارالفكر، الطبعة: الأولى، 1420 هـ - 2000 م.
- 42- العثيمين، شيخ محمد بن صالح، قواعد و رهنمون هاى بيدارى اسلامى، كابل: انتشارات عازم، سال انتشار: 1389.
- 43- العسقلانى، أبو الفضل أحمد بن على بن محمد بن أحمد بن حجر العسقلانى (ت: 852هـ)، الإصابة فى تمييز الصحابة. 8مج. تحقيق: على محمد الجاوى. بيروت: دار الجيل، الطبعة: الأولى - 1415 هـ.
- 44- العسقلانى، أحمد بن على بن حجر أبو الفضل العسقلانى الشافعى، فتح البارى شرح صحيح البخارى. 13مج بدون ط. تحقيق: محب الدين الخطيب، بيروت: دارالمعرفة، 1379هـ.
- 45- قاسمى، محمد قاسم، اصول و مبادئ فهم قرآنكريم، زاهدان، انتشارات مكى، چاپ اول، 1391هـ
- 46- قرشى، سيد على اكبر؛ قاموس قرآن فارسى، تهران، ناشر: دار الكتب الاسلاميه، 1395هـ ش.
- 47- القرطبى، أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبى بكر بن فرح الأنصارى الخزرى شمس الدين القرطبى (ت: 671 هـ)، الجامع لأحكام القرآن. 20 مج. تحقيق: هشام سمير البخارى. الرياض: دار عالم الكتاب، الطبعة: 1423 هـ/ 2003 م.

- 48- المناوی، زین الدین محمد المدعو بعبد الرؤوف بن تاج العارفين بن علی بن زین العابدین الحدادی ثم المناوی القاهری (ت: 1031هـ)، التوقیف علی مهمات التعاریف، مج 1. تحقیق: د/ محمد رضوان الدایة . ط 1 . بیروت: دارالفکر، الطبعة: الأولى، 1410هـ-1990م.
- 49- النووی، أبو زکریا محیی الدین یحیی بن شرف النووی (ت: 676هـ)، المنهاج شرح صحیح مسلم بن الحجاج. 18 مج، بیروت: دار إحياء التراث العربی، الطبعة: الثانية، 1392 هـ.
- 50- النیسابوری، مسلم بن الحجاج القشیری النیسابوری، صحیح مسلم. 4 مج. تحقیق: محمد فواد عبدالباقی. بیروت : دار احياء التراث العربی.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:
پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته
و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af